

УДК: 352.862.4

РОЛЬ ТА МІСЦЕ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ В КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

кандидат економічних наук Жученко А.М.

Консорціум компаній «СНТ», Україна, м. Київ,

Дяченко О.П.

Черкаський державний технологічний університет, Україна, м. Черкаси

Метою даного дослідження є вивчення ролі та місця механізму управління в концепції сталого розвитку регіону. В роботі досліджено різні наукові підходи до визначення поняття «механізм управління» в концепції сталого розвитку. Досліджено основні елементи механізму управління. Проаналізовано принципи управління сталим регіональним розвитком. Досліджено основні методи впливу на процес сталого регіонального розвитку. Визначено, що центральне місце в системі методів впливу на процес регіонального розвитку належить економічним методам. Вивчено та проаналізовано функції управління сталим розвитком регіону.

Ключові слова: сталий розвиток, регіон, механізм управління, принципи управління, функції управління, концепція, методи управління.

PhD in Economical Sciences, Zhuchenko A.M., Dyachenko A.P. Role and place control mechanism in the concept of sustainable development region/ A consortium of companies "SNT", Ukraine, Kyiv; Competitor Department of Management and Business Administration Cherkasy State Technological University, Ukraine, Cherkasy

The aim of this study is to examine the role and place of management mechanism in the concept of sustainable development. In this work the different

scientific approaches to the definition of "control mechanism" in the concept of sustainable development. The basic elements of management mechanism. Analyzed the principles of sustainable regional development. The basic methods of influence on sustainable regional development. Determined that a central place in the methods of influence on regional development belongs economic methods. Investigated and analyzed the function of sustainable development of the region.

Keywords: sustainable development, region, management mechanism, management principles, management, concept, management practices.

Вступ. У сучасній економічній літературі широке поширення отримало запозичене з техніки і привнесене в економіку слідом за біологією, медициною, юриспруденцією та іншими галузями поняття «механізм».

В науці «механізм» розглядається як система, пристрій, послідовність станів, що визначають порядок якого-небудь дії, явища. У техніці механізм - це система тіл, призначена для перетворення руху одного або декількох тіл в необхідні рухи інших твердих тіл [1]. Дж. К. Лафга визначив механізм як апарат або порядок, який рухає або перетворює систему і її елементи [2]. «Механізм - це, скоріше, конкретне поєднання відносин, форм, методів і засобів, які забезпечують функціонування виробничо-економічної системи».

Таким чином, механізм являє собою систему, елементи якої визначають зміну заданого стану. Так як механізм розглядається як система, необхідно пояснити, що під системою розуміється сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють певну цілісність. Дане визначення є універсальним і не орієнтується на певний клас системних об'єктів.

Для досягнення мети сталого розвитку та вирішення управлінських завдань виникає необхідність чіткого розуміння механізму управління,

який на основі використання об'єктивних закономірностей забезпечив би успішне пізнання керованих процесів. Для розкриття сутності механізму управління, виявимо його системоутворюючі елементи, які, забезпечують ефективне функціонування механізму, приведуть до сталого розвитку регіону. Так як механізм представляється як система встановимо зв'язки і відносини між його елементами.

Проблеми теоретичних засад сталого економічного розвитку регіону знаходяться в полі зору вітчизняних науковців. Зокрема цим науковим проблемам присвячено праці В. Бабаєва, В. Бакуменка, В. Бодрова, А. Дегтяра, М. Корецького, О. Коротич, В. Куйбіди, Ю. Куца, М. Латиніна, Т. Лозинської, В. Мамонової, В. Мартиненка та ін.

Формування мети статті. Метою даного дослідження є вивчення ролі та місця механізму управління в концепції сталого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. Дослідження підходів різних авторів дозволить виділити наступні визначення поняття «механізм управління» та його основні елементи (таблиця 1).

Таблиця 1

Поняття механізму управління та його основні елементи

Автор	Визначення	Елементи механізму
Є.М. Коротков	Сукупність засобів та методів впливу на діяльність людей	Ціль, інтереси, мотиви, принципи, докази, методи управління
А.М. Омаров	Спосіб організації та забезпечення функціонування управлінської підсистеми, яка направлена на досягнення цілей системи	Органи, кадри, інформаційні потоки, техніка, методи управління
Д.І. Правдік	Сукупність засобів та методів, за допомогою яких системно змінюються економічні умови розвитку конкретної системи, організації та проведення певних мір, які визначають напрями діяльності всього суспільства та його складових елементів	Зміст управління, цілі, органи, методи, засоби управління.
Ю.А. Тихомиров	Спосіб організації та функціонування управління, який	Система управління, соціальні та правові

	виражається в висуненні громадських цілей, та створенні і розвитку управлінської системи, яка призначення забезпечувати в ході управлінського процесу досягнення цілей. В загальному розумінні механізм управління являє собою процес погодження впливу суб'єктів управління на явище навколишньої діяльності	норми, способі визначення цілей на основі вивчення управлінських об'єктів, управлінський процес.
--	---	--

На наш погляд, визначення механізму через засоби, і методи впливу, тобто елементи механізму є недостатньо повним, оскільки розглядає його в статичі. В динаміці механізм повинен відповідати процесу управління, але не може ототожнюватися з ним, тому що його сутність полягає в забезпеченні цього процесу. Таким чином, під механізмом управління сталим розвитком регіону слід розуміти систему засобів і способів впливу, які визначають зміну параметрів регіональної системи, при підтримці її динамічної рівноваги і забезпеченні розширеного відтворення з метою задоволення зростаючих потреб населення і зростання рівня життя, за умови збереження ресурсної бази та довкілля.

В даному визначенні поняття механізм управління розуміється ширше ніж сукупність певних елементів механізму. Метою функціонування механізму управління є досягнення ідеального образу керованої системи. Значить розглянутий механізм, будучи динамічною системою, впливаючи на процес розвитку регіону повинен привести його в стан стійкості.

На етапі формування ринкової економіки механізм управління регіональним господарським комплексом формувався стихійно, переважно емпіричним шляхом, без належного теоретичного обґрунтування. Мало місце запізнювання в зміні структур регіонального управління по відношенню до мінливих об'єктів управління, в більшості випадків відсутній системний підхід, змінювалися лише окремі складові

в системах управління, тоді як системна трансформація об'єкта управління передбачає і трансформацію інших елементів системи.

Аналіз і об'єктивна оцінка результатів управління регіоном, співвіднесення їх з потребами, інтересами і цілями дозволяють виявити міру задоволення цих потреб, доцільність і ефективність управління, актуальність розроблюваних рішень і раціональність діяльності. Отже, механізм формування і реалізації управління може бути виражений через взаємозв'язок таких суспільних явищ як потреби, інтереси, цілі, рішення, дії, результати [3].

Об'єктивні потреби, виражені через управлінські інтереси, породжують і зумовлюють управлінські цілі, для досягнення яких необхідні дії, побудовані на певних принципах і здійснюються конкретними методами, в результаті яких відбувається зміна напрямів і змісту функціонування об'єкта і суб'єкта управління.

Принципи управління розвитком регіону являють його основні засади, що впливають з відносин управління - це основні правила, вимоги, ідеї управління, їх основа [4]. Вони визначають вимоги до системи, структуру і організацію процесу управління і є необхідним елементом механізму управління сталим регіональним розвитком.

Будь-яка управлінська дія заснована на певних принципах, на яких вона буде базуватися. Вперше загальні принципи управління були сформульовані А. Файолем, який виділив принципи поділу праці, єдиноначальності, централізації, ієрархічності, повноваження і відповідальність та інші.

Принципи управління сталим регіональним розвитком повинні спиратися на закони суспільного розвитку, закони управління і організації, закони регіонального розвитку, досвід теоретичних і практичних розробок економіки природокористування та охорони

навколишнього середовища, економіки соціальної сфери, регіональної економіки. Принципи управління сталим розвитком регіону представлені в таблиці 2.

Функції керуючої системи мають об'єктивно необхідний характер, саме їхнє існування пов'язане з потребами розвитку управлінського об'єкта - регіону, викликане його закономірностями. Це створює умови для реалізації відповідних функцій. Разом з тим, очевидно, що для ефективного управління державні органи повинні володіти способами, прийомами і мати певні кошти необхідні для забезпечення реалізації об'єктивно обумовлених і закріплених за ними функцій. Таким чином, методи визначаються з одного боку як способи і прийоми здійснення функцій керуючої системи і її органів, а з іншого - як засіб забезпечення цих функцій.

Вивченню методів управління приділяється велика увага в науковій літературі [5, 6, 7]. Нами під методами управління розуміються всілякі способи, прийоми здійснення і реалізації функцій керуючої системи, що виражаються в певному впливі на об'єкт управління для досягнення мети. Методи управління і їх практичне застосування тісно пов'язані між собою, утворюють єдиний комплекс і розглядаються як система.

Таблиця 2

Принципи управління сталим розвитком регіону

Принцип	Зміст принципу
Принцип адаптивності	Ефективність управління регіоном має пряму залежність від ступеня використання адаптивного механізму в процесі управління. Якщо на певному етапі відбуваються зміни, які відхиляють систему від стійкого розвитку, то тільки трансформація елементів, методів управління призведе її в заданий стан для досягнення поставленої цілі.
Принцип перспективності	Управління стійким розвитком регіону – категорія стратегічна, довгострокова, органічно обумовлена станом соціально-економічного потенціалу території.
Принцип програмності	Цільові програми сталого розвитку регіону є важливим регулятором територіальних проблем, забезпечуючи ефективне рішення задач регіонального значення в області економічного, соціального та екологічного розвитку регіону.
Принцип соціального партнерства	Управлінське рішення, яке впливає на процеси які відбуваються в регіоні, повинні прийматися за участі органів державного та муніципального

	управління, представників бізнес кіл, громадських та наукових організацій, населення, при цьому повинна зберігатися орієнтація на максимальне врахування інтересів населення.
Принцип раціонального природокористування	Раціональне природовикористання повинно здійснюватися на основі раціонального використання відновлюваних ресурсів, оптимального зменшення не відновлюваних ресурсів і розширеного використання вторинних ресурсів, утилізації, знезараженні та захороненні відходів, розробці для цих цілей відповідних технологій.
Принцип спрямованості на інноваційний напрям розвитку	Стійкий розвиток регіону повинне забезпечуватися за рахунок розвитку на основі інноваційної діяльності, переважно в сфері ресурсозберігаючих технологій.

Центральне місце в системі методів впливу на процес регіонального розвитку належить економічним методам. Обумовлено це тим, що самі відносини управління визначаються, в першу чергу, економічними відносинами і лежать в їх основі об'єктивними потребами та інтересами людей. Економічні методи виступають як засіб реалізації вимог економічних законів, вони призначені для впливу на економічні управлінські відносини. Велике значення в системі економічних методів мають державні і місцеві бюджети, податки, ціни, банківські кредити, позичковий відсоток, валютний курс, митні відсотки та інші мита. Економічні методи поряд з організаційними необхідні для забезпечення відповідності між сукупним платоспроможним попитом і сукупною пропозицією продукції і послуг. При цьому регулюються структурні зрушення у виробництві товарів, обсяги і напрямки інвестицій, зайнятість, структура експорту та імпорту продукції. Так, в сучасній системі оподаткування необхідно переглянути призначення природної ренти, яка в даний час трактується як надприбуток, який отримується без витрат праці в результаті експлуатації кращих природних ресурсів за якістю, місцем розташування і природних умов виробництва. Недосконалість законодавства в Україні щодо природної ренти є головною причиною вивозу капіталу за кордон (до 70%) приватними видобувними компаніями.

При цьому компенсація природоохоронних витрат та екологічного збитку, що наноситься при видобутку, переробці та споживанні природних ресурсів мінімальна.

Організаційні методи вирішують ті ж завдання, що і економічні методи, але відрізняються від них формами і прийомами впливу. Так, економічні

методи створюють можливість вибирати різні форми і прийоми впливу через використання системи інтересів для вирішення певної задачі управління. Організаційні методи дозволяють координувати реалізацію окремих функцій і елементів системи. В рішенні ряду питань для того, щоб створити сприятливі умови існування і розвитку самої системи. Вони ґрунтуються на обов'язковості виконання нормативних і правових актів різних рівнів, а також можливості застосування примусу щодо окремих суб'єктів регіонального комплексу, що порушують встановлені правила. Організаційні методи управління існують у формі методів організаційного та розпорядчого впливу [8]. Методи організаційного впливу відображають статистику управління, визначаючи тимчасові, просторові, кількісні та якісні співвідношення в різних підсистемах, елементах управління розвитком регіону, а також порядок їх зміни. Організаційний вплив має на меті формувати оптимальні для даних умов регіонального розвитку керуючу і керовану системи, тобто формувати органи управління, визначати порядок використання та приватизації об'єктів державної власності, встановлювати квоти на розробку родовищ і плату за їх використання тощо. Це все протікає як в процесі формування цих систем, так і в процесі підтримки їх раціонального співвідношення. Методи розпорядчого впливу розвивають, конкретизують всі форми впливу в процесі управління і виражаються через нормативні правові акти всіх рівнів влади.

Соціально-психологічні методи управління - це способи впливу на людей через їх соціальні потреби і психологічні особливості. В системі методів управління сталим розвитком регіону соціально-психологічні методи носять непрямий характер і полягають в основному в методах психологічного спонукання і переконання активної участі і управлінні регіоном безпосередньо і через громадські та політичні об'єднання, патріотичному вихованні, формування у населення дбайливого ставлення до природи, навколишнього середовища, ведення здорового способу життя.

Сутність управління полягає в здійсненні обраних впливів, спрямованих на підтримку або зміну функціонування керованого об'єкта [3]. Тому зміст механізму управління проявляється і закріплюється в функціях керуючої системи і її елементів як найбільш характерних типових видах впливу суб'єктів управління на управлінський об'єкт. Кожна функція керуючої системи і її органів як відображення зв'язку «суб'єкт - об'єкт» повинна бути реалізована, тобто закладені в ній можливості впливу повинні реалізуватися і привести в рух певні елементи і фактори розвитку регіону. Визначення функції становить основну передумову формування оптимального механізму управління регіональною соціально-економічною системою.

Функціональний зміст управління вперше було досліджено в працях К. Маркса. Пізніше воно стало предметом дослідження Ф. Тейлора. Л. Файоля, Л. Джилберта, багато уваги цій проблемі приділяли і радянські вчені - П.К. Керкенцен, А. Гаст, А.М. Омаров, Г.Х. Попов, О.В. Козлова та інші. Під функцією управління нами розуміється певний вид діяльності з управління, що відрізняється відособленістю, однорідністю і повторюваністю, що забезпечує виконання поставленої мети. Розподіл на функції з утримання процесу управління є основоположним, так як воно є іманентним і не залежить від класу керованої системи. Функції управління сталим розвитком регіону представлені на рисунку 1.

Рис. 1 Функції управління сталим розвитком регіону

Планування як функція управління сталим розвитком регіону полягає в формуванні цілей і обґрунтуванні напрямків розвитку регіонального комплексу і способі їх досягненні, має складну структуру і реалізується через підфункції: прогнозування, моделювання і програмування. З системної точки зору, задача прогнозування полягає в забезпеченні на перспективу кінцевого стану системи, її перехідні стани, а також поведінку під впливом різних зовнішніх і внутрішніх факторів на шляху до сталого розвитку. У нашій країні щорічно розробляються і затверджуються територіальні, галузеві прогнози, а так прогнози соціально-економічного розвитку різних регіонів на короткостроковий (1-3 роки) період.

Однією з умов наукового планування є моделювання різних ситуацій і стану регіональної системи протягом усього планованого періоду. Моделювання дозволяє розробляти науковий експеримент,

спостерігати майбутні ситуації, аналізувати вплив на них різних факторів, робити висновки [9].

За нашою оцінкою, пріоритетними напрямками планування в регіоні в даний час є: сприяння проведенню економічних реформ, формування в регіонах багатоукладної економіки, становлення регіональних і загальнодержавних ринків товарів, праці і капіталу, інституційної та ринкової інфраструктури; скорочення диференціації рівня соціально-економічного розвитку регіону, поетапне створення умов для зміцнення їх власної економічної бази; досягнення економічних і соціально виправданих рівнів комплексності та раціоналізації структури господарства регіону, підвищення життєздатності регіональної економіки [10].

Розвиток системи територіального соціально-економічного планування характеризується поряд з використанням нормативного, аналітичного та балансового методів закономірним підвищенням ролі програмно-цільового методу.

Ще однією функцією з позиції змісту процесу управління є організація, під якою розуміється процес упорядкування економічної, соціальної, екологічної підсистем регіону на всіх його ієрархічних рівнях, а також формування та підтримка на необхідному рівні самої керуючої системи.

Основне призначення функції координації - забезпечити відповідність і узгодженість між різними елементами керованої системи шляхом встановлення найбільш раціональних зв'язків в регіоні. Ці зв'язки носять найрізноманітніший характер - за змістом вони можуть бути технічними, економічними, організаційними; за ознакою обслуговування процесу відтворення - зв'язки між власне виробництвом, з одного боку, розподілом, обміном і споживанням в регіоні - з іншого; за ієрархічною ознакою - зв'язки між різними

рівнями керованого об'єкта - регіон, муніципальне утворення, підприємство; за ознакою взаємодії регіону - зв'язки зовнішні (з іншими регіонами, державами, союзами) і внутрішні (між підприємствами і організаціями всередині регіону). Управління сталим розвитком регіону покликане через функцію координації раціонально організувати ці зв'язки на основі їх вивчення і вдосконалення.

Контроль полягає в здійсненні систематичного спостереження і перевірки різних сторін функціонування регіону і служить засобом здійснення зворотного зв'язку в системі управління. Завдання контролю - визначити існуючий стан регіонального соціально-економічного комплексу в порівнянні з минулим заданим станом, з тим, щоб на цій основі органам управління прийняти рішення для забезпечення переходу до сталого розвитку регіону.

На сучасному етапі доцільно поряд з основними функціями виділити в управлінні регіональним розвитком такі функції як маркетинг регіону, забезпечення економічної безпеки і екологічної рівноваги, моніторинг регіонального розвитку.

Регіональний маркетинг передбачає планомірне і системне вивчення стану і тенденцій розвитку територій для прийняття раціональних рішень, спрямованих на створення і підтримку привабливості і престижу території в цілому, а також привабливості зосереджених на ній ресурсів виробництва і можливостей для їх реалізації і відтворення. У загальному вигляді маркетинг регіону описується як певний спосіб мислення і дій керівників регіонального рівня і підприємців, нова ділова філософія активної підприємницької діяльності, заснована на

прагненні задовольняти потреби населення як в даному регіоні, так і за його межами.

Регіональний маркетинг формує унікальні властивості регіону і забезпечує соціально-економічний розвиток регіону відповідно до пріоритетів його розвитку. Основною метою регіонального маркетингу є побудова оптимальної моделі розвитку регіону, орієнтованої на його просування з урахуванням всіх наявних і потенційних ресурсів.

Одним з основних стратегічних напрямків регіонального маркетингу, пов'язаних із залученням інвесторів, а також розвитком туристичного бізнесу є маркетинг іміджу, об'єктивними складовими якого є сукупність конкурентних переваг і недоліків. Вони обумовлюються особливостями галузевої спеціалізації регіону, наявністю експортного потенціалу, територіальної віддаленістю і транспортним освоєнням, інтелектуальним і інноваційним потенціалом і його відповідністю цілям розвитку регіону, рівнем розвитку соціальної сфери і характером екологічних проблем.

Конкурентні переваги і недоліки регіону істотно відбиваються на його інвестиційній привабливості, основу якої складають інвестиційний ризик та інвестиційний потенціал, оцінка яких, дозволяє визначити інвестиційний рейтинг регіону.

Слід зазначити, що концепції і прогнози розвитку регіонів, як правило, не в повній мірі пов'язуються з проблемами економічної безпеки. Проте, економічну безпеку слід розглядати як найважливішу характеристику регіону як соціально-економічної системи, яка визначає здатність реалізації національно-державного розвитку регіону, забезпечення гідних умов життєдіяльності його населення.

Економічну безпеку регіону слід визначити як можливість і здатність його економіки забезпечувати якість життя населення на рівні відповідних стандартів, соціально-економічну та суспільно-політичну стабільність, здатність протистояти впливу внутрішніх та зовнішніх загроз при оптимальних витратах всіх видів ресурсів і при використанні природних факторів які не відновлюються.

Регіони України відрізняються великою різноманітністю свого географічного положення, природно-кліматичними умовами, демографічною ситуацією, потенціалом розвитку. Економічна самостійність і безпека регіональних систем найбільшою мірою залежить від соціально-економічного потенціалу, розміри і структура якого визначають місце регіону в територіальному поділі праці, конкурентоспроможність вироблених в регіоні товарів і послуг, а також сприяє комплексному розвитку регіону. Чим більше сукупний потенціал регіону, тим більше можливостей забезпечення економічної самостійності і безпеки, сталого розвитку.

Реалізація функції забезпечення економічної безпеки регіону повинна спиратися на чітке усвідомлення сучасних загроз, вельми різноманітних і таких, що мають різну ступінь гостроти. В якості найбільш серйозних з них можна виділити наступні: наростаючий спад виробництва, руйнування науково-технічного потенціалу, посилення паливно-сировинної спрямованості і деіндустріалізація економіки, небезпека втрати продовольчої незалежності, зростання безробіття і ослаблення трудової мотивації, низька конкурентоспроможність продукції більшості вітчизняних підприємств, криміналізація економіки, збільшення майнової диференціації населення і підвищення рівня бідності, зростання дефіциту бюджету.

Забезпечення екологічної рівноваги та, щонайменше, обмеження техногенного тиску на природу мають першочергове значення. Стан навколишнього природного середовища в більшості регіонів України є незадовільним. В останні роки різко знизилася технологічна дисципліна, істотно зменшилися асигнування на природоохоронну діяльність, в результаті питомі викиди забруднюючих речовин в атмосферу значно збільшилися. Загострення екологічної обстановки - результат не тільки загальнокризових явищ в економіці, низької інвестиційної активності в природоохоронній діяльності, падіння технологічної та правової дисципліни, а й наслідок накопичених за багато десятиліть структурних деформацій господарств, що призвели до домінування природоємних галузей промисловості, енергоємних технологій, сировинної орієнтації експорту. Вага цих процесів, за оцінкою фахівців, негативно впливає на здоров'я населення. Питома вага факторів навколишнього середовища, які впливають на здоров'я людини, становить 20-25%. За даними статистики з 19 класів захворювань 10 мають залежність від чинників навколишнього середовища.

Висновки. Комплексність і системність механізму управління є об'єктивною необхідністю і обумовлені дією всіх елементів механізму. Основними вимогами до формування механізму управління є наступні: сприйняття механізму як єдиної системи, що складається з взаємопов'язаних елементів, з притаманними їй властивостями: цілісності, надійності, оптимальності тощо; визначення цілей функціонування механізму управління, які повинні обмежити її області розвитку ретина, забезпечити необхідну концентрацію ресурсів і зусиль, бути чіткими і трансформуються; знаходження і встановлення взаємозв'язків як

між елементами всередині системи, так і з зовнішнім середовищем; забезпечення підвищення ефективності управління, причому ефективність функціонування системи повинна бути більше суми ефективності функціонування її підсистем.

Для ефективного використання механізму управління сталим розвитком регіону необхідно вивчення зарубіжного досвіду та визначення основних напрямків його використання в українській практиці.

Література:

1. Зеленцова Л.С. Механизм развития управления производством / Л.С. Зеленцова. М: ГАУ им.С. Орженикидзе. 1993. – 132 с.
2. Лафга Д.К. Менеджмент [Текст]/ Д.К. Лафта. - М.: ППОЮЛ Григорян А.Ф., 2002. - 264с.
3. Омаров А.М. Социальное управление: Некоторые вопросы теории и практики / А.М. Омаров. - М.: Мысль, 1980. - 269с.
4. Тихомиров Ю.А. Механизм управления в развитом социально-экономическом обществе / Ю.А. Тихомиров - М.: «Наука», 1978. - 335с.
5. Белых А.С. Управлении и самоуправление. Социалистическое управление: сущность и перспективы развития [Текст]/ А.К. Белых. - Л.: Издательство «Наука», 1972. - 320с.
6. Гневко М.В. Инновационное развитие муниципальных образований / М.В. Гневко; Институт управления и экономики. СПб.: ИЭУ, 2003.- 217 с.
7. Короткой Э.М. Концепция менеджмента [Текст]/ Э.М. Коротков - М.: Издательско-консалтинговая компания «ДсКа», 1998. - 304с.
8. Методи управління промисловими підприємствами [Текст]/ под ред.О.В. Козловой. - М.: «Економіка», 1973. - 127с.

9. Куклин А.А. Моделирование устойчивого развития хозяйственного комплекса региона: постановка и содержательная интерпретация задачи / А.А. Куклин, В.И. Яковлев; УРО РАН Институт экономики. - Екатеринбург: Препринт, 1996. - 28 с.

10. Пачурин А. Повышение роли экономических методов управления [Текст] / А. Пачурин // Экономист. - 2002. - № 4. - С.28-31.

References:

1. Zelentsova L.S. Mekhanizm razvitiya upravleniya proizvodstvom / L.S. Zelentsova. M: GAU im.S. Orzhenikidze. 1993. – 132 s.
2. Lafga D.K. Menedzhment [Tekst]/ D.K. Lafta. - M.: PPOYuL Grigoryan A.F., 2002. - 264s.
3. Omarov A.M. Sotsialnoe upravlenie: Nekotorye voprosy teorii i praktiki / A.M. Omarov. - M.: Mysl, 1980. - 269s.
4. Tikhomirov Yu.A. Mekhanizm upravleniya v razvitom sotsialno-ekonomicheskom obshchestve [Tekst] / Yu.A. Tikhomirov - M.: Izdatelstvo «Nauka», 1978. - 335s.
5. Belykh A.S. Upravlenii i samoupravlenie. Sotsialisticheskoe upravlenie: sushchnost i perspektivy razvitiya [Tekst]/ A.K. Belykh. - L.: Izdatelstvo «Nauka», 1972. - 320s.
6. Gnevko M.V. Innovatsionnoe razvitie munitsipalnykh obrazovaniy / M.V. Gnevko; Institut upravleniya i ekonomiki. SPb.: IEU, 2003.-217 s.
7. Korotkoy E.M. Kontseptsiya menedzhmenta [Tekst]/ E.M. Korotkov - M.: Izdatelsko-konsaltingovaya kompaniya «DsKa», 1998. - 304s.
8. Metodi upravleniya promyshlennymi predpriyatiyami [Tekst]/ pod red.O.V. Kozlovoy. - M.: «Ekonomika», 1973. - 127s.
9. Kuklin A.A. Modelirovanie ustoychivogo razvitiya khozyaystvennogo kompleksa regiona: postanovka i soderzhatelnaya interpretatsiya zadachi / A.A. Kuklin, V.I. Yakovlev; URO RAN Institut ekonomiki. - Yekaterinburg: Preprint, 1996. - 28 s.

10. *Pachurin A. Povyshenie roli ekonomicheskikh metodov upravleniya [Tekst] / A. Bachurin // Ekonomist. - 2002. - № 4. - S.28-31.*